

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ
ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**ВІДТВОРЕННЯ АНГЛІЙСЬКОГО ГУМОРУ
В УКРАЇНСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ**

Спеціальність «014 Середня освіта (Мова і література (англійська))»

ОС – магістр

Виконавець: Тоюнда Я.О.
студентка 2-го курсу,
групи СО МЛ(А)-2 (М)

_____
(підпис)

Науковий керівник:
канд. пед. наук, ст.викладач Мішак В.М.

_____
(підпис)

Робота допускається до захисту:
Зав. кафедрою:
д. пед. наук, доц. Теличко Н.В.

_____
(підпис)

« ___ » _____ 2020 р.

Мукачево – 2020

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Специфіка англійського гумору в перекладацькому ракурсі	7
1.1. Природа та визначальні риси гумору як проблема перекладу	7
1.1.1. Універсальні характеристики гумору як естетичного явища.....	7
1.1.2. Особливості англійського та українського гумору	12
1.2. Загальні підходи до проблеми перекладу гумору	23
1.2.1. Взаємозв'язок мови і культури як фактор неперекладності гумору ...	23
1.2.2. Межі застосування концепції функціонально-естетичної рівності при відтворенні гумору.....	30
1.2.3. Відтворення гумору в художньому творі	35
Висновки з розділу 1	41
Розділ 2. Особливості відтворення ситуативного гумору (на матеріалі перекладів повісті Дж. К. Джерома «Троє у човні, як не рахувати собаки») ..	44
2.1. Відтворення мовних особливостей ситуативного гумору	47
2.1.1. Відтворення специфічних рис ситуативного гумору	47
2.1.2. Відтворення каламбуру як компоненту ситуативного гумору	59
2.2. Відтворення ситуативного гумору з етнокультурним компонентом	67
Висновки з розділу 2	83
Загальні висновки	86
Список використаних джерел	89
Довідкова література	96
Ілюстраційні джерела	96

ВСТУП

Гумор важко передавати іншою мовою – це відомий факт. Поза межами спільноти, в якій гумор створено, він стикається з двома основними бар'єрами, які обмежують реалізацію його сміхової функції: з відмінністю мов та з відмінністю культур. Переклад гумору – це спроба перетнути і тим зруйнувати ці майже нездоланні бар'єри, та наслідок далеко не завжди відповідає меті такого завдання, а іноді буває і зовсім несподіваним. Ефект від перекладу твору, з якого сміються у середовищі, де постав оригінал, взагалі важко спрогнозувати. Тривалий час у теорії гумор вважали неперекладним, проте це не розхолоджувало практику, а часто навпаки – додавало їй завзяття. Хоч би яким твердим горішком був гумор, він завжди вабив своєю складністю перекладачів, які безнастанно шукали адекватних рішень, дерзновенно йдучи на нелегке випробування своїх творчих сил та опірності матеріалу.

Актуальність теми дослідження зумовлено підвищеним інтересом філології до багатьох аспектів її проблематики і засвідчено появою останнім часом великої кількості праць, в яких розкриваються різні аспекти гумору. Попри зацікавленість темою, переважна більшість вітчизняних і зарубіжних праць, що присвячені перекладу гумору, зосереджена на дослідженні окремих художніх засобів створення гумору (Н. Абросимова, С. Капков, І. Орлова, І. Столярова та ін.), мовної гри та каламбурів (Д. Вавринюк, В. Виноградов, А. Гарамян, Д. Делабастіта, М. Якименко та ін.), фразеологізмів з гумористичним компонентом (С. Кузьмін та ін.) чи окремих труднощах при його іншомовному перевираженні (Дж. Вандаеле, Р. Колесник, Д. Корал).

Світ віддавна визнає існування «тонкого англійського гумору», визнаючи його як специфічну рису, що об'єднує англійський народ. Цьому визнанню сприяє високий статус англійської культури і глобальне

поширення англійської мови. Проте Англія не утримує монополії на специфіку свого гумору, адже він зрозумілий у всьому світі, хоча, безумовно, позначений чіткими етнокультурними рисами. Завдяки перекладу чимало книжок англійських гумористів набули планетарної популярності. Значна кількість перекладів англійської літератури, зокрема українською мовою, лише підтверджує той факт, що властиво англійський гумор долає межі англійської мови, «відривається» від неї і просочується в інші мови та культури. Значною мірою це відбувається завдяки таланту та творчості перекладачів, які відтворюють у перекладах такі специфічні риси гумору, які пов'язані зі структурою мови і специфікою англійської культури. Проте зрозуміло, що цього не відбулося б і без об'єктивних передумов, тим більше, що нинішня глобалізація засвідчує динаміку меж перекладності, взаємодію і поступ культур. І те, й інше потребує в перекладі пильної уваги дослідника. При цьому, з огляду на множинність сучасних критеріїв оцінки праці перекладача та вимог до якості перекладу, залишається відкритим дискусійне питання, що його повсякчас порушують читач та критика: чи передають українські перекладачі англійський гумор адекватно в усіх його тонкощах. А в теорії актуальним залишається питання щодо того, що можна вважати адекватним перекладом іншомовного гумору: якщо це означає насмішити, змусити сміятися не лише з того самого, але й так само, то як це корелює з тим фактом, що у світі немає двох людей, хоч би і в межах однієї мовно-культурної спільноти, які б сміялися однаково.

Цілком природно, що у процесі переходу гумору з однієї мови в іншу певні його відтінки, властиві культурі-донору, втрачаються, при цьому гумор набуває вже інших, притаманних культурі-сприймачу нюансів. Вивчаючи феномен перекладу гумору, дослідник неминуче натикається на складну проблему перекладності і потребує (а також і відчуває певний брак) теоретичних напрацювань у цій важливій ділянці перекладознавства. Ставлення багатьох дослідників до певних аспектів гумору як до

«неперекладних», а разом з тим і широка популярність гумористичних художніх творів та визнання їх фактами мистецтва, зокрема в перекладах, спонукають апелювати до практики перекладу як до критерію істини, до аналізу способів перекладу гумору як розгорнених у тексті концептуалізованих систем творчої праці. Само собою, в теорії перекладу проблема меж перекладності гумору розв'язна лише з огляду на ступінь практичного її розв'язання, а тому в методиці перекладу особливої ваги набуває вивчення конкретного застосування арсеналу способів передачі гумору іншою мовою.

Метою роботи є визначення способів відтворення англійського гумору українською мовою та окреслення меж перекладності гумористичного наповнення художнього твору.

Для досягнення цієї мети передбачається розв'язати такі **завдання**:

- дослідити сутність і механізм гумору, з'ясувавши його характерні риси, насамперед ті, які релевантні для перекладознавства;
- порівняти національну специфіку англійського та українського гумору і з'ясувати причини нерозуміння та кривотлумачення гумору;
- систематизувати й оцінити запропоновані перекладачами способів відтворення гумору в художньому творі;
- встановити причини, які ставлять англійський гумор в українській спільноті на межу неперекладності;
- окреслити втрати, які виникають у процесі відтворення гумору в художньому творі.
- **Предметом дослідження** є способи відтворення в українському перекладі специфічних рис англійського гумору.

Об'єктом дослідження виступають англійські гумористичні тексти та їх українські переклади як комплексний мовний, етнокультурний та когнітивний феномен.

Матеріалом для дослідження послужили такі твори: повість Джерома К. Джерома «Троє в одному човні (як не рахувати собаки)»

(Jerome K. Jerome «Three Men in a Boat (To Say Nothing of the Dog)»).

Практична цінність отриманих результатів визначається тим, що вони можуть прислужитися на лекційних та семінарських заняттях з практики перекладу, жанрових теорій перекладу, у спецкурсах із художнього перекладу та редагування. Готові зразки поглибленого аналізу гумористичних творів та критичні спостереження над відтворенням гумору, з'ясування підходів до розв'язання складних перекладацьких завдань можуть стати в пригоді перекладачам-практикам у їхніх творчих пошуках.

Перспективи дослідження вбачаються у можливості залучення до розгляду інших гумористичних творів, самотутніх сміхових культур і пар мов. Це дослідження має спонукати до глибшого теоретичного висвітлення фундаментальної проблеми перекладності та її меж, зокрема на матеріалі українських перекладів англійських гумористів, з акцентом на мистецтві тлумачення самотутнього гумору для іномовного середовища, на складнощах перебігу взаємодії культур, на ролі індивідуального перекладацького сприйняття і на стані критики перекладу в галузі міжкультурних взаємин.

Публікації. Основні положення та результати дослідження опубліковано в 2 статтях, із них 1 – у студентському науковому віснику, одна – у міжнародному виданні.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків. Загальний обсяг роботи становить 96 сторінок.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У цьому дослідженні ми вивчали переклад гумору не лише з

позицій визначених мовних засобів створення, а насамперед як ментальний та культурний феномен, який уможлиблює міжкультурну комунікацію.

1. Основним елементом механізму породження гумору є внутрішня несумісність, яка базується на поєднанні в рамках одного контексту розбіжних понять, уявлень, образів. Джерелом гумору може бути як двозначність, що спричинена грою з мовними знаками, так і така, що йде від гри з думкою. На відміну від звичайного мовлення, де виклад думок логічний і передбачає поєднання співвідносних образів, гумор ґрунтується на свідомо створеній неоднозначності і розрядці суперечності. Успішне розуміння гумору сприймачем залежить не так від буквальної ідентифікації форм вираження, як від надання можливості відповідно тлумачити думки та образи.

2. На переклад гумору прямий вплив справляє двоїста природа явища, яка проявляється в тому, що гумор притаманний усьому людству, але при цьому має самобутні національні характеристики. Принципова відмінність між українським та англійським гумором полягає у ролі, яку гумор виконує в рамках означених спільнот, і в нетотожних (а надто в плані дисперсії) способах вираження: недововки, прихованість, іронічність традиційні в англійців, а відкритість, щирість, відвертість – в українців. Етнічно обумовлена і тематика гумору, і специфічні засоби його вираження, на які англійська мова утримує монополію, не віддаючи перекладові. Ці факти є причинами, що призводять до часткового чи повного нерозуміння англійського гумору представниками інших культур.

3. Творча практика не підтверджує радикального песимізму щодо здатності гумору долати етномовний бар'єр. Труднощі перекладу чужомовного гумору лежать, головним чином, у функціональній площині і полягають не в принциповій опірності самобутніх засобів художності іншій мові, а в неможливості досягти ідентичного оригіналові впливу на читача, світ якого сформовано у відмінній сміховій традиції.

4. Перекладність англійського гумору в рамках художнього твору є динамічною категорією. На рухомість межі перекладності впливають: місце реалізації гумору в творі; зв'язок гумористичного висловлювання з сюжетом твору; зв'язок змістового компоненту гумору з його контекстом; багатство лінгвостилістичної палітри (засобів вираження) у мові перекладу (перекладача); наявність етнокультурних компонентів у гуморі і насиченість гумору ними. У перекладі гумору в художньому творі перекладацькою домінантою є відтворення перебігу в нюансах гумористичної тональності всього твору як цілого, а не окремих його елементів.

5. Ступінь перекладності гумору залежить не так від його мовних особливостей, як від тісного зв'язку з культурою народу, здатною продукувати розмаїття специфічних рис, у тім числі художніх, естетична природа яких виводить переклад за межі комунікативного завдання і розкриває складну взаємодію етнічних цінностей. Надто це очевидно з огляду на те, що функція гумору аж ніяк не одностороння – він має викликати не просто сміх заради сміху, а сміх з певних, конкретних причин, він підпорядкований певній меті, зокрема художній, яка визначає і прагматичні характеристики кожного окремого гумористичного прийому та твору в цілому.

6. Виокремлюючи індивідуальні творчі стратегії перекладачів гумору, можна визначити і певні загальні тенденції. Задля відтворення загальної тональності англійського гумору в художньому творі перекладачі подекуди тяжіють до посилення його експресивності, щоб забезпечити його прийняття українською культурою. У відтворенні мовного гумору спостерігається схожість певних прийомів навіть у цілком розбіжних стратегіях. Серед них привертають увагу такі: 1) Збереження форми мовної гри в перекладі. При цьому нерідко відбувається зміна смислового або функціонального наповнення. 2) Заміна мовної гри на троп або стилістичну фігуру з гумористичним значенням. 3) Вилучення мовної гри з подальшою її

компенсацією в рамках одного текстового простору. 4)

Вилучення мовної гри з додаванням коментаря. 5) Виключення мовної гри з тексту твору. У відтворенні гумору з

етнокультурним компонентом, спостерігаємо такі шляхи:

1) передача гумористичного елементу без змін; 2) передача гумористичного елементу без змін з додаванням коментаря, який має на меті створити потрібний образ у свідомості читачів-українців; 3) зміна культурно-зумовленого образу на інший, знайомий читачеві-українцеві.

7. Часткові втрати при перекладі гумору в художньому творі неминучі через низку об'єктивних та суб'єктивних причин. До об'єктивних належать різниця у мовних структурах оригіналу та перекладу, розбіжності вихідної та цільової сміхових культур, відмінності смислотворчих контекстів оригіналу і перекладу тощо. Суб'єктивні причини пов'язано з особистістю перекладача, який може не сприймати гумор через брак почуття гумору, недостатню компетенцію в мові та культурі оригіналу чи свідоме рішення випустити гумор. Певна річ, такий поділ умовний, бо не тільки індивідуальність тлумача, але й етнокультуру, яка його виплекала і мовою якої він промовляє до свого читача як її (а не лише автора) речник, тобто і самого читача як уособлення соціуму з певними естетичними потребами та ресурсами для сприйняття можна вважати суб'єктом перекладу.

8. Найбільше втрат у перекладі англійського гумору українською мовою виникає при відтворенні ситуацій, побудованих на реаліях, етнічних стереотипах та асоціаціях. Труднощі полягають у тому, що реалізація гумору залежить від фонових знань читача.

Проблема відтворення національно самобутнього гумору цікава вже тим, що це – драма суперечностей. Тим самим це дослідження окреслює і перспективи для майбутніх досліджень, які можуть включати ширше висвітлення невичерпної проблеми меж перекладності, нові осяяння у вивченні мистецтва тлумачення літератури, гумористичної зокрема, пошук нових обріїв у взаємодії культур

шляхом перекладу, належне суспільне поцінування перекладацької праці, насамперед з боку критики, глибше розуміння творчої природи перекладацького покликання і розкриття місії перекладача у сучасному світі.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>